

Mervan Miraščija

Stvaralački otpor

Vodič za pravnu akciju protiv podjele đaka u Jajcu

1. Uvod

Promocija, poštovanje i zaštita ljudskih prava i sloboda svih osoba na teritoriji jedne države pokazatelj su suštinske pravilnosti, legitimnosti i pravnosti pravnog poretka te države. Zato se u preambule i/ili uvodne odredbe ustava svih demokratskih država kao esencijalni elementi navode ljudska prava i slobode. I država Bosna i Hercegovina, svojim Ustavom, garantuje i štiti najviši nivo međunarodno priznatih ljudskih prava i osnovnih sloboda.¹

Ako ljudska prava i slobode, i u teoriji i u praksi, prihvatimo te u redu vrijednosti ih postavimo na zasluženno prvo mjesto, onda su i sama država i njen pravni poredak, kao i suverenitet i međunarodno pravo države sasvim nesporni. Ali, ako ne vjerujemo ili sumnjamo u ljudska prava i slobode, kršimo ih ili negiramo, i ako na prvo mjesto postavimo samu državu ili neki njen sastavni dio, konstitutivni narod ili političku stranku, a pojedinca podredimo takvim vrijednostima, kakav je slučaj u praksi ljudskih prava u Bosni i Hercegovini, onda se dovodi u pitanje i sama država i njen pravni poredak, kao i državni suverenitet i međunarodni subjektivitet.

Dovođenjem u pitanje esencije pravne države, ljudskih prava i sloboda, javlja se razlog za intervenciju, odnosno opravdano je korištenje svih raspoloživih pravnih sredstava, i na unutrašnjem i na međunarodnom planu, kako bi se takve negativne prakse obustavile. Konačno, "ravnodušnost je najgori stav",² i ako se za nešto danas vrijedi boriti to su ljudska prava, jer ljudi smo, svi smo jednaki, moramo znati što nam po tome pravu pripada i za to se, aktivnim učešćem, treba izboriti.

¹ Prvi dio preambule Ustava Bosne i Hercegovine glasi: „Oslanjajući se na poštovanje ljudskog dostojanstva, slobode i jednakosti.” U nastavku preambule, Ustav se poziva na “Univerzalnu Deklaraciju o ljudskim pravima, Međunarodne paktove o građanskim i političkim pravima, odnosno o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima, Deklaraciju o pravima lica koja pripadaju nacionalnim ili etničkim, vjerskim i jezičkim manjinama, kao i drugim instrumentima ljudskih prava”. Cijeli član 2. Ustava posvećen je ljudskim pravima i osnovnim slobodama svih osoba na teritoriji Bosne i Hercegovine, posebno naglašavajući da se prava i slobode predviđene Europskom konvencijom o ljudskim pravima direktno primjenjuju u Bosni i Hercegovini, i da imaju prioritet nad svim ostalim zakonima. Konačno, Aneks 1. Ustava navodi 15 dodatnih međunarodnih sporazuma o ljudskim pravima koji će se primjenjivati na cijeloj teritoriji Bosne i Hercegovine – http://www.ccbh.ba/public/down/USTAV_BOSNE_I_HERCEGOVINE_hrv.pdf (Pregled web-stranice izvršen dana 10.04.2017.)

² Stephane Hessel, *Pobunite se!*, Zagreb: V.B.Z., 2011, str. 5.

U nastavku teksta, fokusirajući se na praksu diskriminacije i segregacije djece u osnovnim i srednjim školama u Federaciji Bosne i Hercegovine, i koristeći se studijom slučaja Jajce, odnosno inicijativom za uspostavljanje nove “dvije škole pod jednim krovom” u Srednjobosanskom kantonu, analiziraću problem promocije, poštovanja i zaštite prava na obrazovanje i prava na slobodu od diskriminacije, i ukazati na moguće pravne mehanizme i radnje za unapređenje stanja ljudskih prava djece/učenika i učenica, njihovih roditelja, nastavnika i nastavnica i školske administracije.

2. Od integracije do segregacije

U poslijeratnoj Bosni i Hercegovini je, kao privremeno rješenje radi lakše integracije djece/učenika različitih nacionalnosti, međunarodna zajednica uz saglasnost lokalnih vlasti uvela koncept osnovnog i srednjeg obrazovanja po principu “dvije škole pod jednim krovom”.³ Ovaj koncept je podrazumijevao da učenici različite nacionalnosti, jedan ograničeni vremenski period,⁴ nastavu pohađaju u okviru formalno iste škole, ali prateći različite, nacionalne planove i programe, koristeći različite prostorije, ulazeći u školu na različite ulaze ili u različite zgrade, u različito vrijeme, tako da se djeca ne susreću ni na nastavi, niti tokom odmora. Po istom principu, nastavnici i nastavno osoblje različitih nacionalnosti treba da koriste različite zbornice, predaju različite, nacionalne planove i programe, koristeći različite udžbenike, a i školske administracije treba da su potpuno podijeljene, u istim zgradama osnovnih i srednjih škola.

Prvobitna namjera, ostvarivanje prava izbjeglica i raseljenih osoba na siguran povratak svojim kućama i postepeno omogućavanje punog pristupa pravu na obrazovanje djeci povratnika koja su nastavu pohađala u većinom neuslovnim objektima, u cijelosti je zloupotrijebljena. Potpuno pogrešnom interpretacijom i shvatanjem ljudskih prava, pretpostavljalo se da će djeca/učenici, njihovi roditelji, ali i nastavnici i administracija škola,

³ “Ured Visokog predstavnika (OHR) je inicirao pregovore koji su rezultirali uspostavljanjem fenomena poznatoga kao dvije škole pod jednim krovom”, *Hrvati u BiH: problemi ustavnog položaja, kulturni razvoj i nacionalni identitet*, Zagreb: Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu i Centar za demokraciju i pravo Miko Tripalo, 2010., Miljenko Brkić i Marko Antonio Brkić, *Dvije škole pod jednim krovom - od segregacije do koedukacije*, str. 90, fusnota 4.

⁴ “Inicijalni plan - koji su podržali tadašnji ministar obrazovanja, profesor Rizvanbegović, i njegovog zamjenik, profesor Jakov Pehar, - bio je da se privremeno uspostavi model nazvan ‘dvije škole pod jednim krovom’ i da se implementira u periodu od godinu dana”, *Dvije škole pod jednim krovom – studija o segregaciji u obrazovanju*, Sarajevo: Centar za ljudska prava Univerziteta u Sarajevu i Asocijacija Alumni Centra za interdisciplinarnu postdiplomske studije, 2012., Melina Sadiković, *Kako učimo našu djecu?*, str. 53–54.

nakon prve faze nepovjerenja i eventualnog neprijateljstva, na kraju ipak stupiti u interakciju i učestvovati zajedno u školskim i vanškolskim aktivnostima. Međutim, umjesto integracije, dobili smo podjele po etničkom principu.

Dvadeset i dvije godine nakon potpisivanja Dejtonskog mirovnog sporazuma, u tri kantona Federacije Bosne i Hercegovine, odnosno Hercegovačko-neretvanskom, Srednjobosanskom i Zeničko-dobojskom kantonu još uvijek funkcioniraju najmanje 34 etnički podijeljene javne osnovne i srednje škole i njihova područna odjeljenja, koje funkcionišu na principu "dvije škole pod jednim krovom". Ovakvo stanje ne samo da je daleko od svjetskih ili europskih standarda u obrazovanju, već i ne nudi nikakvu šansu za razvoj i prosperitet mladim generacijama.

U međunarodnim dokumentima o ljudskim pravima koje je Bosna i Hercegovina potpisala i ratifikovala, u ustavima Bosne i Hercegovine, entiteta i kantona, njihovim zakonskim i podzakonskim aktima, ne postoje odredbe na osnovu kojih bi se postojanje podijeljenih škola, i to u različitim modalitetima, moglo smatrati pravno utemeljenim. Upravo suprotno, činjenica protivpravnog postojanja različitih modaliteta "dvije škole pod jednim krovom" pokazuje da država Bosna i Hercegovina krši odredbe prihvaćenih međunarodnih dokumenata za zaštitu ljudskih prava, ali i unutrašnje pravo ljudskih prava, jer u praksi ne sprečava diskriminaciju i segregaciju u obrazovanju, odnosno ne osigurava uslove za pristup obrazovanju bez diskriminacije po bilo kojem osnovu.

Zastrašujuća je lista dokumenata međunarodnog, europskog i bosanskohercegovačkog prava ljudskih prava koje je država Bosna i Hercegovina prekršila, ali i dalje krši, uvođenjem odnosno održavanjem koncepta osnovnog i srednjeg obrazovanja po principu "dvije škole pod jednim krovom".

Krenimo redom:

- Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima,⁵ u članu 26., pravo na obrazovanje proglašava osnovnim pravom svakog čovjeka, odnosno svako ima pravo na obrazovanje koje treba da bude usmjereno ka punom razvitku ljudske ličnosti i učvršćivanju poštovanja ljudskih prava i osnovnih sloboda, i treba da unapređuje razumijevanje,

⁵ Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima je usvojena 10. decembra 1948. godine u Generalnoj skupštini Ujedinjenih nacija. http://www.ombudsmen.gov.ba/documents/ombudsmen_doc2013041003050667ser.pdf (Pregled web-stranice izvršen dana 18.04.2017.)

trpeljivost i prijateljstvo među svim narodima, rasama i vjerskim grupama. Istovremeno, prema članu 2., svakom čovjeku pripadaju sva prava i slobode proglašene Univerzalnom deklaracijom bez ikakvih razlika u pogledu rase, boje, spola, jezika, vjeroispovijesti, političkog ili drugog mišljenja, nacionalnog ili društvenog porijekla, imovine, rođenja ili drugih okolnosti.

- Međunarodni pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima,⁶ u članu 13., priznaje svakoj osobi pravo na obrazovanje, određujući da je cilj obrazovanja puni razvoj ljudske ličnosti i dostojanstva, jačanje poštovanja prava čovjeka i osnovnih sloboda, te da obrazovanje treba da omogući svakoj osobi da igra korisnu ulogu u slobodnom društvu, da potpomaže razumijevanje, toleranciju i prijateljstvo između svih naroda i svih rasnih, etničkih ili vjerskih grupa. Član 2. Međunarodnog pakta o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima propisuje da se države članice ovog pakta obavezuju da garantiraju da će sva prava koja su u njemu formulirana biti ostvarivana bez ikakve diskriminacije zasnovane na rasi, boji, spolu, jeziku, političkom ili kakvom drugom mišljenju, nacionalnom ili socijalnom porijeklu, imovinskom stanju, rođenju ili kakvoj drugoj okolnosti.
- Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima,⁷ u članu 26., određuje da su sve osobe jednake pred zakonom i imaju pravo, bez ikakve diskriminacije, na jednaku zakonsku zaštitu, obavezujući države da zakonom treba da zabrane svaku diskriminaciju i da garantuju svim osobama jednaku i djelotvornu zaštitu protiv diskriminacije bilo na osnovu rase, boje kože, spola, jezika, vjere, političkog i drugog mišljenja, nacionalnog i društvenog porijekla, imovine, roda ili bilo koje druge okolnosti.
- Međunarodna konvencija o ukidanju svih oblika rasne diskriminacije,⁸ odnosno njen član 6. stav 1. tačka (e) (v), zabranjuje rasnu diskriminaciju u svim njenim oblicima i jamči

⁶ Međunarodni pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima je usvojen u Generalnoj skupštini Ujedinjenih nacija 16. decembra 1966. godine, a stupio je na snagu 3. januara 1976. – <http://www.unmikonline.org/regulations/unmikgazette/05bosniak/BIIntCovEcSocCulRights.pdf> (Pregled web-stranice izvršen dana 18.04.2017.)

⁷ Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima je usvojen u Generalnoj skupštini Ujedinjenih nacija dana 16. decembra 1966. godine, a stupio je na snagu 25. marta 1976. – <http://www.mhrr.gov.ba/PDF/MedunarodniPakt%20B.pdf> (Pregled web-stranice izvršen dana 23.04.2017.)

⁸ Međunarodna konvencija o ukidanju svih oblika rasne diskriminacije usvojena je u Generalnoj skupštini Ujedinjenih nacija 21. decembra 1965. godine, a stupila je na snagu 4. januara 1969. – <http://www.unmikonline.org/regulations/unmikgazette/05bosniak/BRacialdiscrimination.pdf> (Pregled web-stranice izvršen dana 18.04.2017.)

pravo svakome na jednakost pred zakonom bez obzira na rasu, boju ili nacionalno ili etničko porijeklo, naročito u pogledu uživanja prava na obrazovanje i stručno osposobljavanje. U členu 1. stav 1., ova konvencija precizira da se izraz rasna diskriminacija odnosi na svako razlikovanje, isključivanje, ograničavanje ili davanje prvenstva koje se zasniva na rasi, boji, precima, nacionalnom ili etničkom porijeklu što ima za svrhu ili za rezultat da naruše ili da kompromitiraju priznavanje, uživanje ili vršenje, pod jednakim uvjetima, prava čovjeka i osnovnih sloboda na političkom, ekonomskom, socijalnom i kulturnom polju ili u bilo kojoj drugoj oblasti javnog života.

- Konvencija protiv diskriminacije u obrazovanju Organizacije ujedinjenih nacija za obrazovanje, nauku i kulturu,⁹ u členu 1. definiše diskriminaciju kao svako razlikovanje, isključivanje, ograničavanje ili davanje prednosti temeljeno na rasi, boji kože, spolu, vjeri, političkom ili nekom drugom uvjerenju, nacionalnom ili socijalnom porijeklu, ekonomskom statusu ili rođenju, sa svrhom osporavanja ili ugrožavanja prava na jednakost u odgoju i obrazovanju. Po istom členu 1. Konvencije diskriminacija je osporavanje bilo kojoj osobi ili grupi pristupa bilo kojoj vrsti ili stepenu odgoja i obrazovanja, zatim ograničavanje bilo koje osobe ili grupe na niži odgojno-obrazovni standard, kao i osnivanje ili održavanje odvojenih odgojno-obrazovnih sistema ili ustanova za osobe ili grupe, izuzev ako to odobri sama država, odnosno ako je to u skladu sa standardima koje donose ili odobravaju nadležne vlasti, te dovođenje bilo koje osobe ili grupe u položaj nespojiv s ljudskim dostojanstvom.
- Konvencija o pravima djeteta,¹⁰ sigurno najvažniji međunarodni dokument koji se odnosi na djecu, u členu 28. priznaje pravo na obrazovanje svakom djetetu, postupno i na osnovu jednakih mogućnosti. Članom 29. Konvencija o pravima djeteta propisuje da se obrazovanje djeteta treba usmjeriti ka razvoju dječije ličnosti, talenta i mentalnih i fizičkih sposobnosti do njihovih punih mogućnosti; razvoju poštovanja prema ljudskim pravima i osnovnim slobodama; razvoju poštovanja prema roditeljima djeteta, djetetovom kulturnom identitetu, jeziku i vrijednostima, prema nacionalnim

⁹ Konvencija protiv diskriminacije u obrazovanju Organizacije ujedinjenih nacija za obrazovanje, nauku i kulturu je usvojena 14. decembra 1960. godine, a stupila je na snagu 22. maja 1962. – <http://netsi.ba/dokumentacija/category/9-medjunarodni> (Pregled web-stranice izvršen dana 04.05.2017.)

¹⁰ Konvencija o pravima djeteta je usvojena u Generalnoj skupštini Ujedinjenih nacija 20. novembra 1989. godine, a stupila je na snagu 2. septembra 1990. – http://www.ombudsmen.gov.ba/documents/obmudsmen_doc2013031807224360cro.pdf (Pregled web-stranice izvršen dana 19.04.2017.)

vrijednostima zemlje u kojoj dijete živi, zemlji iz koje može poticati, kao i prema civilizacijama drukčijim od njegove vlastite; pripremi djeteta za odgovoran život u slobodnom društvu, u duhu razumijevanja, mira, tolerancije, jednakosti spolova i prijateljstva prema svim narodima, etničkim, nacionalnim i vjerskim grupama, kao i osobama urođeničkog porijekla; te razvoju poštovanja prema prirodnoj okolini. Kako bi se ostvario cilj Konvencije o pravima djeteta, djetetov cjelovit i potpuni razvoj u slobodnom i demokratskom društvu, za pravo djece na obrazovanje su veoma bitna osnovna načela Konvencije, načelo nediskriminacije i načelo najboljeg interesa djeteta. Načelo nediskriminacije je u Konvenciji o pravima djeteta navedeno u članu 2., kojim se države obavezuju poštovati i garantirati prava izložena u Konvenciji svakom djetetu u svojoj jurisdikciji, bez diskriminacije bilo koje vrste, odnosno bez obzira na rasu, boju, spol, jezik, religiju, političko ili drugo mišljenje, nacionalno, etničko ili društveno porijeklo, bez obzira na imovinsko stanje, invaliditet, rođenje ili drugi status kojem dijete, njegovi roditelji ili zakonski staratelji pripadaju. Načelo najboljeg interesa djeteta je formulisano u članu 4., po kojem će, u svim akcijama u vezi sa djecom, bez obzira da li ih poduzimaju javne ili privatne, društvene, dobrotvorne institucije, sudovi, upravne vlasti ili zakonska tijela, najbolji interesi djeteta biti od prvenstvenog značaja.

- U europskom pravu ljudskih prava, pravo na obrazovanje se garantuje Europskom konvencijom o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda,¹¹ odnosno Prvim dodatnim protokolom Europske konvencije o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda.¹² Član 2. Prvog dodatnog protokola određuje da niko ne može biti lišen prava na obrazovanje, i da u vršenju svih svojih funkcija u oblasti obrazovanja i nastave država poštuje pravo roditelja da osiguraju takvo obrazovanje i nastavu koji su u skladu sa njihovim vlastitim vjerskim i filozofskim uvjerenjima. Relevantne analize prava na obrazovanje po Europskoj konvenciji i zavidna praksa Europskog suda za ljudska prava¹³ kažu da je primarni cilj člana 2. Prvog dodatnog protokola Europske konvencije da garantira pravo jednakog

¹¹ Europska konvencija o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda je potpisana 4. novembra 1950. godine od strane država članica Vijeća Europe, a stupila je na snagu 3. septembra 1953. – <http://www.ccbh.ba/osnovni-akti/evropska-konvencija/?title=konvencija-o-zastiti-ljudskih-prava-i-osnovnih-sloboda> (Pregled web-stranice izvršen dana 20.04.2017.)

¹² Prvi dodatni protokol uz Europsku konvenciju o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda je otvoren za potpisivanje i ratifikaciju 20. marta 1952. godine, a stupio je na snagu 18. maja 1954. – <http://www.ccbh.ba/osnovni-akti/evropska-konvencija/?title=protokol-broj-1> (Pregled web-stranice izvršen dana 20.04.2017.)

¹³ Npr. P. van Dijk i G.J.H. van Hoof, *Teorija i praksa Evropske konvencije o ljudskim pravima*, Sarajevo: Muller, 2001., str. 606–617.

pristupa postojećim obrazovnim institucijama za sve. Pravo na obrazovanje po svojoj prirodi traži određenu regulaciju od strane države, ali ta regulacija ne smije nikada biti takve naravi i opsega da pogađa ovo pravo u svojoj suštini, ili da prouzrokuje kršenje nekog drugog prava i sloboda garantiranih Europskom konvencijom.¹⁴ Ovo je veoma bitno tumačenje prava na obrazovanje, jer Europska konvencija o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda, u članu 14., osigurava uživanje prava i sloboda predviđenih konvencijom bez diskriminacije po bilo kojoj osnovi, kao što su spol, rasa, boja kože, jezik, vjeroispovijest, političko ili drugo mišljenje, nacionalno ili socijalno porijeklo, veza sa nekom nacionalnom manjinom, imovno stanje, rođenje ili drugi status. Takođe, Europski sud za ljudska prava je, u više navrata, razmatrao i drugi dio člana 2. Europske konvencije, koji se odnosi na prava roditelja.¹⁵ Sud smatra da druga rečenica člana 2. ima za cilj da zaštiti mogućnost pluralizma u obrazovanju, što je ključno za održanje demokratskog društva, prema onome kako to predviđa Europska konvencija. Pošto je vlada odgovorna za nastavni plan, ona ima pravo da uključi u nastavu prenošenje informacija koje su direktno ili indirektno filozofske i vjerske prirode, ali je član 2. Europske konvencije prekršen ako se to prenošenje ne odvija na objektivan, kritički i pluralistički način, već, nasuprot tome, ako poprimi karakter indoktrinacije. Od države se ne traži da osigura specijalne uvjete da bi udovoljila određenim uvjerenjima roditelja, niti je država obavezna da osniva i podržava škole koje služe takvim uvjerenjima. Konačno, član 2. Europske konvencije ne zahtijeva od države da u sferi obrazovanja ili nastave mora poštovati lingvističke preference roditelja, već samo njihova vjerska i filozofska uvjerenja.¹⁶

¹⁴ Ovo je Europski sud za ljudska prava potvrdio u svojoj presudi u predmetu *Campbell i Cosans* donesenoj 25. februara 1982. – za više detalja vidi P. van Dijk i G.J.H. van Hoof, *Teorija i praksa Evropske konvencije o ljudskim pravima*, Sarajevo: Muller, 2001., str. 607. i 608.

¹⁵ Pored navedenog predmeta *Campbell i Cosans*, roditeljsko pravo je razmatrano i u predmetima *Kjeldsen, Busk Madsen i Pedersen* od 7. decembra 1976., *40 Mothers v. Sweden* iz 1977., *X v. the United Kingdom* iz 1979., *Graeme v. the United Kingdom* iz 1990., *Klerks v. the Netherlands* iz 1995. itd. – za više detalja vidi *Izvod iz sudske prakse Evropskog suda za ljudska prava – knjiga 2*, Vijeće Europe, Sarajevo, Grafičar promet, 2001. str. 515., i P. van Dijk i G.J.H. van Hoof, *Teorija i praksa Evropske konvencije o ljudskim pravima*, Sarajevo: Muller, 2001., str. 611. i 612.

¹⁶ Predmet *Belgian Linguistic* od 23. jula 1968. – za više detalja vidi P. van Dijk i G.J.H. van Hoof, *Teorija i praksa Evropske konvencije o ljudskim pravima*, Sarajevo: Muller, 2001., str. 614.

- Posebno je važno napomenuti i Protokol broj 12. uz Europsku konvenciju o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda,¹⁷ odnosno opštu zabranu diskriminacije. Pozivajući se na osnovno načelo ljudskih prava prema kojem su sve osobe jednake pred zakonom i imaju pravo na jednaku pravnu zaštitu, član 1. Protokola broj 12. uz Europsku konvenciju zabranu diskriminacije proširuje na uživanje svih prava priznatih nacionalnim zakonima država ugovornica. Za razliku od člana 14. Europske konvencije o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda, koji zabranjuje diskriminaciju u uživanju prava i sloboda garantovanih u samoj Europskoj konvenciji, Protokol broj 12. uz Europsku konvenciju zabranjuje da javna tijela vlasti diskriminiraju bilo koga u uživanju svih prava određenih zakonom, na bilo kojoj osnovi kao što je spol, rasa, boja kože, jezik, vjera, političko ili drugo mišljenje, nacionalno ili socijalno porijeklo, pripadnost nacionalnoj manjini, imovina, rođenje ili drugi status.
- Europska socijalna povelja,¹⁸ ekvivalent europskog prava ljudskih prava garantovanih Univerzalnom deklaracijom o ljudskim pravima, u više svojih odredbi garantuje različite elemente prava na obrazovanje. Tako članom 17. Povelja obavezuje države da omoguće djeci i omladini besplatno osnovno i srednjoškolsko obrazovanje, kao i da potiče njihovo redovno prisustvovanje nastavi, a članom 10. jednak pristup visokom obrazovanju, kao i pravo na usmjeravanje i stručno obrazovanje isključivo na osnovu ličnih sposobnosti. Istovremeno, član E. Europske socijalne povelje određuje da će se uživanje svih prava iskazanih u Europskoj socijalnoj povelji osigurati bez diskriminacije na bilo kojim osnovama kao što je rasa, boja, spol, jezik, vjera, političko ili drugo mišljenje, nacionalno ili socijalno porijeklo, zdravlje, povezanost sa nacionalnom manjinom, rođenje ili drugi status.
- Po Ustavu Bosne i Hercegovine, sve osobe na teritoriji Bosne i Hercegovine uživaju, između ostalih prava, pravo na obrazovanje i to bez diskriminacije po bilo kojem osnovu

¹⁷ Protokol broj 12 uz Europsku konvenciju o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda je otvoren za potpisivanje i ratifikaciju 4. novembra 2000. godine, a stupio je na snagu 1. aprila 2005. – <http://www.ccbh.ba/osnovni-akti/evropska-konvencija/?title=protokol-broj-12> (Pregled web-stranice izvršen dana 05.05.2017.)

¹⁸ Europska socijalna povelja je potpisana 18. oktobra 1961. godine, i dopunjavana je i mijenjana sa tri dodatna protokola, Dodatnim protokolom od 5. maja 1988. godine, Dodatnim protokolom od 21. oktobra 1991., Dodatnim protokolom od 9. novembra 1995. godine. Revidirana Europska socijalna povelja je potpisana 3. maja 1996. godine, a stupila je na snagu 1. jula 1999., <http://www.mhrr.gov.ba/PDF/LjudskaPrava/Odluka%20o%20ratifik.ESP-revidirane-sl.glasnik%208-08%20od%2015.09.08.pdf> (Pregled web-stranice izvršen dana 24.04.2017.)

kao što je spol, rasa, boja, jezik, vjera, političko i drugo mišljenje, nacionalno ili socijalno porijeklo, povezanost sa nacionalnom manjinom, imovina, rođenje ili drugi status.¹⁹

Takođe, svi ranije pobrojani međunarodni dokumenti za zaštitu ljudskih prava sastavni su dio Ustava Bosne i Hercegovine, odnosno država Bosna i Hercegovina ih je posebno ratifikovala, dok Europska konvencija o zaštiti ljudskih prava i sloboda po samom Ustavu ima prednost u odnosu na sve ostale zakone.

- Ustav Federacije Bosne i Hercegovine osigurava primjenu najvišeg nivoa međunarodno priznatih prava i sloboda, a sve osobe na teritoriji Federacije uživaju i pravo na obrazovanje i pravo na zabranu svake diskriminacije zasnovane na rasi, boji kože, spolu, jeziku, religiji ili vjerovanju, političkim ili drugim uvjerenjima, nacionalnom ili socijalnom porijeklu.²⁰
- Ustavi kantona u Federaciji Bosne i Hercegovine takođe promoviraju i garantuju primjenu najvišeg nivoa ljudskih prava i sloboda. Tako je npr. Ustavom Srednjobosanskog kantona predviđeno da Kanton preuzima sve potrebne mjere zaštite ljudskih prava i sloboda utvrđenih Ustavom Federacije Bosne i Hercegovine.²¹
- Prema Zakonu o zabrani diskriminacije u Bosni i Hercegovini,²² diskriminacija se definiše kao svako različito postupanje uključujući svako isključivanje, ograničavanje ili davanje prednosti utemeljeno na stvarnim ili pretpostavljenim osnovama prema bilo kojoj osobi ili grupi osoba i onima koji su s njima u rodbinskoj ili drugoj vezi na osnovu njihove rase, boje kože, jezika, vjere, etničke pripadnosti, invaliditeta, starosne dobi, nacionalnog ili socijalnog porijekla, veze s nacionalnom manjinom, političkog ili drugog uvjerenja, imovnog stanja, članstva u sindikatu ili drugom udruženju, obrazovanja, društvenog položaja i spola, seksualne orijentacije, rodnog identiteta, spolnih karakteristika, kao i svake druge okolnosti koja ima za svrhu ili posljedicu da bilo kojoj osobi onemogućí ili ugrožava priznavanje, uživanje ili ostvarivanje, na ravnopravnoj osnovi, prava i sloboda u

¹⁹ Član II. stav 3.I, i stav 4. Ustava Bosne i Hercegovine,

http://www.ccbh.ba/public/down/USTAV_BOSNE_I_HERCEGOVINE_hrv.pdf (Pregled web-stranice izvršen dana 10.04.2017.)

²⁰ Dio II., član 2. stav 1. alineja (1) d) i m) Ustava Federacije Bosne i Hercegovine, http://www.ustavnisudfbih.ba/bs/dokumenti/ustav_precisceni_tekst.pdf (Pregled web-stranice izvršen dana 10.04.2017.)

²¹ Dio II., član 9., stav 1.a) Ustava Srednjobosanskog kantona, http://www.sbk-ksb.gov.ba/index.php?option=com_content&task=view&id=18&Itemid=33 (Pregled web-stranice izvršen dana 10.04.2017.)

²² Zakon o zabrani diskriminacije u Bosni i Hercegovini, *Službeni glasnik BiH*, broj: 59/09 i 66/16 – <http://soc.ba/site/wp-content/uploads/2016/11/Zakon-o-zabrani-diskriminacije-nezvani%C4%8Dni-pre%C4%8D%C5%A1%C4%87eni-tekst.pdf> (Pregled web-stranice izvršen dana 10.04.2017.)

svim oblastima života.²³ Kao poseban oblik diskriminacije navodi se segregacija, kojom se smatra djelo kojim (fizička ili pravna) osoba odvaja druge osobe na osnovu jedne od nabrojanih osnova, u skladu sa navedenom definicijom diskriminacije. Zabrana diskriminacije primjenjuje se na sve javne organe kao i na sve fizičke ili pravne osobe, i u javnom i u privatnom sektoru, u svim oblastima, a naročito u oblasti obrazovanja i obuke.²⁴

- Okvirni zakon o osnovnom i srednjem obrazovanju u Bosni i Hercegovini²⁵ određuje kao opće ciljeve obrazovanja i promociju poštovanja ljudskih prava i osnovnih sloboda, i pripremu svake osobe za život u društvu koje poštuje principe demokratije i vladavine zakona; i razvijanje svijesti o pripadnosti državi Bosni i Hercegovini, vlastitom kulturnom identitetu, jeziku i tradiciji, na način primjeren civilizacijskim tekovinama, upoznavajući i uvažavajući druge i drugačije, poštujući različitosti i njegujući međusobno razumijevanje, toleranciju i solidarnost među svim ljudima, narodima i zajednicama u Bosni i Hercegovini i svijetu; i osiguranje jednakih mogućnosti za obrazovanje i mogućnost izbora na svim nivoima obrazovanja, bez obzira na spol, rasu, nacionalnu pripadnost, socijalno i kulturno porijeklo i status, porodični status, vjeroispovijest, psihofizičke i druge lične osobine.²⁶ Isti zakon propisuje da svako dijete ima jednako pravo pristupa i jednake mogućnosti učešća u odgovarajućem obrazovanju, bez diskriminacije na bilo kojoj osnovi.²⁷

Lista raznovrsnih međunarodnih, europskih i lokalnih pravnih dokumenata koji obavezuju Bosnu i Hercegovinu na zaštitu ljudskih prava i sloboda u oblasti obrazovanja ovim se ne iscrpljuje i mogli bi se navesti još brojni drugi dokumenti.²⁸ Ovi su za potrebe ovog teksta dovoljni, prvenstveno jer predviđaju kontrolne mehanizme za nadzor njihove implementacije

²³ Član 2. stav 1. Zakona o zabrani diskriminacije u Bosni i Hercegovini.

²⁴ Član 2. stav 2. Zakona o zabrani diskriminacije u Bosni i Hercegovini.

²⁵ Okvirni zakon o osnovnom i srednjem obrazovanju u Bosni i Hercegovini, *Službeni glasnik BiH*, broj: 18/03 – http://www.mcp.gov.ba/org_jedinice/sektor_obrazovanje/dokumenti/zakoni/default.aspx?id=676&langTag=bs-BA (Pregled web-stranice izvršen dana 13.04.2017.)

²⁶ Član 3. stav 2.c), d) i e). Okvirnog zakona o osnovnom i srednjem obrazovanju u Bosni i Hercegovini.

²⁷ Član 4. stav 1. Okvirnog zakona o osnovnom i srednjem obrazovanju u Bosni i Hercegovini.

²⁸ Npr. UNESCO-ova Preporuka o odgoju i obrazovanju za međunarodno razumijevanje, suradnju, mir te poštovanje ljudskih prava i temeljnih sloboda iz 1974., Preporuka o status učitelja iz 1966., i sl.

i poštovanja, te izdaju pravno obavezujuće preporuke državama članicama koje ću izložiti u nastavku.

3. Pravo na obrazovanje za sve bez diskriminacije po bilo kojem osnovu: *Verbum sat sapienti est*

Pravo na obrazovanje je, kao što se može iščitati iz prethodnog dijela teksta, osnovno ljudsko pravo i svaka civilizirana pravna država ima obavezu da svim građanima osigura pravo na obrazovanje. Po svojoj prirodi, pravo na obrazovanje spada u kategoriju ekonomskih, socijalnih i kulturnih prava, ali isto tako i u kategoriju građanskih i političkih prava. Naime, država ima pozitivnu obavezu da građanima učini dostupnim različite vrste obrazovanja, od predškolskog, preko osnovnog i srednjeg do visokog obrazovanja. Takva obaveza od države zahtijeva određena finansijska ulaganja i tehničke kapacitete za uspostavljanje i održavanje sistema obrazovanja, što ukazuje na socijalni aspekt prava na obrazovanje. Istovremeno, država ima i negativnu obavezu jer treba da se uzdrži od neopravdanog miješanja u pravo na obrazovanje. Takva obaveza države podrazumijeva slobodu i pluralizam u obrazovanju, odnosno djeca i roditelji mogu da biraju vrstu obrazovanja i škole koje im odgovaraju, pojedinci mogu da osnivaju privatne škole, akademske slobode se moraju poštovati u obrazovnim institucijama, zabranjena je diskriminacija učenika, njihovih roditelja i nastavnika, školske administracije...

I pravo na slobodu od diskriminacije je osnovno ljudsko pravo po kojem, najjednostavnije rečeno, sva ljudska bića imaju jednaka prava i prema svima njima se mora postupati jednako, bez isključivanja, ograničavanja ili davanja prvenstva nekome po bilo kojem osnovu. Istovremeno, univerzalno načelo svih savremenih sistema ljudskih prava i sloboda jeste načelo nediskriminacije i ravnopravnosti, slobode od diskriminacije, odnosno načelo jednakosti. Načelo nediskriminacije ili jednakosti je prvenstveno pravno načelo, odnosno opšti uslov ostvarivanja ili uživanja svih prava i sloboda proklamovanih brojnim međunarodnim, europskim i domaćim dokumentima o ljudskim pravima, ali i političko i moralno načelo odnosno temelj svakog demokratskog društva i države.

Da se ova prava, ali i međunarodne obaveze države ne poštuju u Bosni i Hercegovini već duže vrijeme upozoravaju različita međunarodna i domaća tijela nadležna za praćenje implementacije dokumenata za zaštitu ljudskih prava svih u Bosni i Hercegovini.

Komitet Ujedinjenih nacija za ekonomska, socijalna prava i kulturna prava, koji prati implementaciju Međunarodnog pakta o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima, još je od 2005. godine “duboko zabrinut praksom ‘dvije škole pod jednim krovom’, u kojima se zajedničke prostorije dijele ili koriste u različito vrijeme kako bi se djeca različitih etničkih grupa podučavala različitim planovima i programima, te trendom na nekim lokacijama da se grade odvojene škole za određene etničke grupe.”²⁹ Isti Komitet apelira na Bosnu i Hercegovinu “da osigura da se prestane sa praksom ‘dvije škole pod jednim krovom’, te gradnjom odvojenih škola za djecu pripadnika različitih etničkih grupa. Komitet preporučuje da država spoji i podučava jedan plan i program u svim razredima, bez obzira na etničko porijeklo, te traži od nje da u svom sljedećem izvještaju izvijesti o svim koracima u tom pogledu.”³⁰

Komitet Ujedinjenih nacija za eliminaciju rasne diskriminacije, koji nadzire implementaciju Međunarodne konvencije o ukidanju svih oblika rasne diskriminacije, od 2006. godine je “jako zabrinut u vezi sa postojanjem jedno-etničkih škola unutar teritorija Bosne i Hercegovine, i sa daljim postojanjem 52 škole u Federaciji koje su karakterizirane kao ‘dvije škole pod jednim krovom’, gdje su djeca različitih nacionalnosti fizički odvojena i imaju različite nastavne programe.”³¹ Takođe, Komitet snažno nalaže Bosni i Hercegovini da ukine segregaciju u javnim školama, što znači eliminirati jednoetničke škole i škole koje su strukturirane kao “dvije škole pod jednim krovom” što je prije moguće. Komitet preporučuje da odgovorne vlasti unutar države ujedine prethodno odvojene škole u jednu administraciju, pojačaju svoje napore u smislu odstranjivanja etnički diskriminatorских elemenata iz udžbenika, odstrane monoetničke ili monoreligijske simbole ili zastave, i implementiraju

²⁹ Zaključne napomene Komiteta za ekonomska, socijalna i kulturna prava, str. 5., tačka 28. – http://www.ombudsmen.gov.ba/documents/ombudsmen_doc2013031102063503bos.pdf (Pregled web-stranice izvršen dana 09.05.2017.)

³⁰ Ibid., str. 7., tačka 50.

³¹ Zaključna razmatranja Komiteta o eliminaciji rasne diskriminacije, strana 7., tačka 23. – http://www.ombudsmen.gov.ba/documents/ombudsmen_doc2013031102051839bos.pdf (Pregled web-stranice izvršen dana 09.05.2017.)

moderniji zajednički osnovni nastavni plan za sve škole unutar teritorije države, što je osjetljivo u odnosu na različita obilježja različitih etničkih grupa unutar teritorije države.³²

Komitet Ujedinjenih nacija o pravima djeteta, koji prati implementaciju Konvencije o pravima djeteta, od 2005. godine je “zabrinut zbog: a) činjenice da još uvijek postoji praksa ‘dvije škole pod jednim krovom’, pri čemu su zajedničke školske prostorije u nekim kantonima ili fizički podijeljene ili se koriste u različito vrijeme od strane djece različitog etničkog porijekla, a nastava se odvija po različitim nastavnim planovima u zavisnosti od nacionalnosti djece...”³³ Komitet o pravima djeteta preporučuje Bosni i Hercegovini da “(...)usklađi obrazovni sistem u cijeloj zemlji, eliminira tzv. sistem ‘dvije škole pod jednim krovom’ i uspostavi odgovarajuće programe i aktivnosti u cilju stvaranja okruženja u kojem će među svom djecom vladati tolerancija, mir i razumijevanje kulturnih raznolikosti, kako bi se spriječili netrpeljivost, nasilje među djecom i diskriminacija u školi i društvu u cjelini.”³⁴

Europsku komisiju protiv rasizma i netolerancije, nezavisno tijelo Vijeća Europe za praćenje stanja europskog prava ljudskih prava, posebno pitanja koja se odnose na rasizam i netoleranciju, još od 2004. godine “brine činjenica da učenici u Bosni i Hercegovini još uvijek uglavnom pristupaju obrazovanju na segregiran način... Komisiju duboko brine što takvo stanje, koje se često brani sumnjivim argumentima zaštite prava na etnički i nacionalni identitet, ide nasuprot naporima na izgradnji integriranog društva u kojem bi se učenici učili uzajamnom poštovanju i podsticalo njihovo interesovanje za druge kulture.”³⁵ Upoznata sa brojnim međunarodnim dokumentima i domaćim zakonima i sporazumima koje je Bosna i Hercegovina usvojila, Komisija navodi: “izvještaji dosljedno ukazuju na to da se ovi zakoni i sporazumi ne poštuju u praksi. Ovo se naročito odnosi na tzv. ‘dvije škole pod jednim krovom’, a u sadašnjem momentu 54 takve škole još uvijek postoje u tri kantona u Federaciji. U ovim školama učenici različite etničke pripadnosti koriste iste prostore. Međutim, u stvarnosti se zapravo u ovim prostorima nalaze dvije etnički podijeljene škole. Ovakve dvije škole su i administrativno razdvojene, a djeca slijede različite nastavne planove i programe.

³² Ibid.

³³ Komitet o pravima djeteta, Zaključna razmatranja: Bosna i Hercegovina, strana 11., tačka 58. – http://www.ombudsmen.gov.ba/documents/ombudsmen_doc2013031102121667bos.pdf (Pregled web-stranice izvršen dana 09.05.2017.)

³⁴ Ibid., strana 12., tačka 59.(f).

³⁵ Europska komisija protiv rasizma i netolerancije, Izvještaj o Bosni i Hercegovini, strana 15., dijelovi tačke 30. – http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/ecri/country-by-country/bosnia_herzegovina/bih-cbc-iii-2005-002-bih.pdf#search=dvije%20C5%A1kole%20pod%20jednim%20krovom (Pregled web-stranice izvršen dana 09.05.2017.)

Osim toga, učenici, nastavnici i nenastavno školsko osoblje čija se etnička pripadnost razlikuje često idu u istu školu u različitim smjenama ili koriste posebne ulaze i odvojene dijelove iste zgrade... Komisija poziva da se u ovim školama što je prije moguće u potpunosti primijeni zajedničko jezgro nastavnog plana i programa.”³⁶

Europska komisija protiv rasizma i netolerancije kontinuirano i do današnjih dana oštro ponavlja preporuke za Bosnu i Hercegovinu, “(...) a posebno u pogledu hitne potrebe da se okončaju svi oblici segregacije u školama, uključujući i ‘dvije škole pod jednim krovom’ i monoetničke škole, kao i u pogledu primjene i dalje razrade zajedničkog jezgra nastavnog plana i programa. Komisija također snažno preporučuje da se obezbjede inkluzivna i nediskriminirajuća okruženja za učenje u svim školama kao i uklanjanje svih simbola koji predstavljaju etničku ili vjersku pristrasnost.”³⁷

Komesar za ljudska prava Vijeća Evrope, nezavisna institucija Vijeća Evrope sa mandatom da promoviše ljudska prava i kontroliše njihovo poštivanje u 47 zemalja članica, 2007. godine je posjetio Bosnu i Hercegovinu. U izvještaju komesar naglašava da “još uvijek ima dosta slučajeva razdvajanja učenika prema etničkoj pripadnosti. Najočitiiji oblik isključenosti u obrazovnoj politici u BiH je sistem vođenja ‘dvije škole pod jednim krovom’. To je još uvijek prisutno u 54 škole u Federaciji BiH. U ovim podijeljenim školama, potpuno su odvojeni školski prostori za djecu i školsko osoblje različitih etničkih grupa. Isto se odnosi i na administraciju u školi, a koriste se i različiti nastavni planovi i programi. S druge strane, ni jednoetnički nastavni plan i program u Republici Srpskoj ne zadovoljava potrebe manjinskih učenika.”³⁸ Istovremeno, komesar bosanskohercegovačkim vlastima daje preporuku da “poduzmu mjere na stvaranju jedinstvenog obrazovnog sistema, prekinu praksu razdvajanja djece prema etničkoj pripadnosti ili djece s posebnim potrebama, osiguraju punu provedbu Okvirnog zakona o osnovnom i srednjem obrazovanju i njegovih ključnih odredbi o zajedničkom jezgru nastavnih planova i programa, nastavnim sadržajima i pravu na upotrebu maternjeg jezika.”³⁹

³⁶ Ibid., strana 16. i 17., dijelovi tačke 33.

³⁷ Izvještaj ECRI-ja o Bosni i Hercegovini, str. 23. i 24., tačka 59. – https://www.coe.int/t/dghl/monitoring/ecri/Country-by-country/Bosnia_Herzegovina/BIH-CbC-V-2017-002-BOS.pdf (Pregled web-stranice izvršen dana 09.05.2017.)

³⁸ Izvještaj komesara za ljudska prava g. Thomasa Hammarberga nakon posjete Bosni i Hercegovini od 4. do 11. juna 2007. godine, strana 27., tačka 128. – <https://rm.coe.int/16806db87b> (Pregled web-stranice izvršen dana 09.05.2017.)

³⁹ Ibid., strana 32., tačka 33.

Posebno zabrinjava anomija na unutrašnjem planu, odnosno činjenica da institucije države Bosne i Hercegovine, odnosno njenih entiteta i kantona, ne poštuju vlastiti pravni i institucionalni okvir odnosno zakone, preporuke, zaključke i sudske presude iz oblasti ostvarivanja prava na obrazovanje i prava na slobodu od diskriminacije u obrazovanju.

Tako Ministarstvo civilnih poslova Bosne i Hercegovine i ostale nadležne obrazovne vlasti ne odgovaraju na obavezu nadzora implementacije navedenog Okvirnog zakona o osnovnom i srednjem obrazovanju Bosne i Hercegovine, utvrđenu članom 56. Okvirnog zakona.⁴⁰ Zato se, duže od 13 godina, ne implementiraju obaveze iz Okvirnog zakona propisane članom 59., da se “svi zakoni u entitetima, kantonima i Brčko Distriktu BiH, kao i drugi odgovarajući propisi iz oblasti obrazovanja usklade sa odredbama Okvirnog zakona, najkasnije u roku od šest mjeseci po stupanju na snagu Okvirnog zakona,” kao i da se “(...) do početka 2003./2004. godine nastava u svim školama u Bosni i Hercegovini realizira na osnovu zajedničkih jezgara nastavnih planova i programa kako je to utvrđeno Okvirnim zakonom.”

Takođe, ni nadležna tijela Parlamenta Federacije Bosne i Hercegovine ni Vlada Federacije Bosne i Hercegovine ne postupaju po vlastitim preporukama i zaključcima. Još 2010. godine Vlada Federacije je usvojila preporuke, a Predstavnički dom Parlamenta Federacije Bosne i Hercegovine zaključke u kojima se:

- “1. Pozivaju kantonalna ministarstva obrazovanja u Hercegovačko-neretvanskom, Srednjobosanskom i Zeničko-dobojskom kantonu, i nalaže Ministarstvu obrazovanja i nauke FBiH da učine sve što je potrebno kako bi naredna školska godina u ova tri kantona krenula bez fenomena ‘dvije škole pod jednim krovom’;
2. Poziva Vlada FBiH da pokrene razgovore sa kantonalnim vladama u vezi mogućnosti prijenosa nadležnosti u oblasti obrazovanja, za početak, sa kantonalnog na nivo FBiH; i
3. Predstavnički dom Parlamenta FBiH zadužuje Ustavnu komisiju Doma da, izvršavajući svoju obavezu praćenja ustavnosti i zakonitosti u FBiH, sagleda da li se te vrijednosti poštuju i primjenjuju u osnovnom i srednjem obrazovanju u BiH, u kojima se u praksi brojne škole koje obrazovanje organiziraju po nastavnim planovima susjednih zemalja.”⁴¹

⁴⁰ Vidi stranu 7. ovog teksta, i fusnotu 24.

⁴¹ Tekst preporuka odnosno zaključaka nije dostupan na web-stranici Parlamenta Federacije BiH, pa je korišten dokument *Odgovori na zaključke (2011) Evropskog komiteta za socijalna prava - zaključci o neusklađenosti za član 7. (st. 4., 6. i 9.)*,

Nadležne obrazovne vlasti u kantonima, ili preciznije Ministarstvo obrazovanja, nauke, kulture i sporta Hercegovačko-neretvanskog kantona i osnovne škole Stolac i Čapljina ne poštuju i ne sprovode ni presude Osnovnog suda u Mostaru i Vrhovnog suda Federacije BiH. Presudom Osnovnog suda u Mostaru od 27. 4. 2012. godine, potvrđenom od strane Vrhovnog suda Federacije Bosne i Hercegovine dana 29. 8. 2014., “utvrđeno je da su tuženi (Ministarstvo obrazovanja, nauke, kulture i sporta Hercegovačko-neretvanskog kantona i osnovne škole Stolac i Čapljina, op.a.) organizovanjem škola na etničkom principu, i donošenjem i implementacijom školskih planova i programa na etničkom principu, odvajali učenike u školama Hercegovačko-neretvanskog kantona na osnovu njihove etničke pripadnosti, čime su počinili diskriminaciju. Istom presudom se nalaže prvotuženom (Ministarstvu obrazovanja, nauke, kulture i sporta Hercegovačko-neretvanskog kantona, op.a.) da prestane dalju diskriminaciju djece u školama na osnovu njihove etničke pripadnosti, tako što će, najkasnije do 01. septembra 2012. godine, ustanoviti jedinstvene integrisane multikulturalne obrazovne ustanove – škole za utvrđena upisna područja, sa jedinstvenim nastavnim naučnim planom i programom, uz puno poštivanje prava djece na obrazovanje na maternjem jeziku, a drugo i trećetuženom (osnovnim školama Stolac i Čapljina, op.a.) nalaže se da, do 01. septembra 2012. godine, integracijom stvore osnov multikulturalnosti škole i obrazovanja djece, bez obzira na njihovu etničku pripadnost, i po jedinstvenom planu i programu na maternjem jeziku.”⁴²

Konačno, ni tužilaštva od državnog do općinskog nivoa u Bosni i Hercegovine nisu nevinu u cijeloj ovoj priči, jer krivični zakoni u Bosni i Hercegovini prepoznaju kao krivična djela povredu ravnopravnosti čovjeka i građanina, zatim izazivanje nacionalne, rasne i vjerske mržnje, razdora i netrpeljivosti, kao i neizvršavanje sudskih odluka. Nažalost, krivičnih postupaka pokrenutih po službenoj dužnosti za ova krivična djela počinjena u oblasti obrazovanja, od donošenja krivičnog zakonodavstva 2003. godine do danas, gotovo da nema.

član 8. (st. 1., 4. i 5.), član 16. i član 17. (st. 1. i 2.). strana 58. –

<http://www.mhrr.gov.ba/PDF/LjudskaPrava/BiH%20ODGOVORI%20na%20AKLJUKE%20-2011-finalna%20verzija.pdf>

(Pregled web-stranice izvršen dana 10.05.2017.)

⁴² Presuda Vrhovnog suda Federacije BiH, broj 58 0 Ps 085653 13 Rev., strana 1, izreka Presude i prvi pasus Obrazloženja –

http://www.diskriminacija.ba/sites/default/files/Vrhovni%20sud%20Federacije%20BiH%20odluka%20po%20reviziji%20-%20dvije%20C5%A1kole%20pod%20jednim%20krovom_0.pdf (Pregled web-stranice izvršen dana 10.05.2017.)

Konkretnije, Krivični zakon Bosne i Hercegovine⁴³ u članu 145. stav 1. propisuje da će se “službena ili odgovorna osoba u institucijama Bosne i Hercegovine koja na osnovu razlike u rasi, boji kože, nacionalnoj ili etničkoj pripadnosti, vjeroispovijesti, političkom ili drugom uvjerenju, polu, seksualnom opredjeljenju, jeziku, obrazovanju, društvenom položaju ili socijalnom porijeklu, uskrati ili ograniči građanska prava utvrđena Ustavom Bosne i Hercegovine, ratificiranim međunarodnim ugovorom, zakonom Bosne i Hercegovine, drugim propisom Bosne i Hercegovine ili općim aktom Bosne i Hercegovine, ili koja na osnovu ove razlike ili pripadnosti ili kojem drugom položaju daje pojedincima neopravdane povlastice ili pogodnosti, kazniti kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina.” Isti zakon, u članu 145. stav 1. i 2., jasno određuje da onaj “(1) Ko javno izaziva ili raspiruje nacionalnu, rasnu ili vjersku mržnju, razdor ili netrpeljivost među konstitutivnim narodima i ostalima, kao i drugima koji žive ili borave u Bosni i Hercegovini, kaznit će se kaznom zatvora od tri mjeseca do tri godine, i (2) Ko krivično djelo iz stava (1) ovog člana počini zloupotrebom svog položaja ili ovlaštenja kaznit će se kaznom zatvora od jedne do deset godina.”

I Krivični zakon Federacije Bosne i Hercegovine⁴⁴ u članu 177. stav 1. propisuje da “Ko na osnovu razlike u rasi, boji kože, narodnosnoj ili etničkoj pripadnosti, vjeri, političkom ili drugom uvjerenju, spolu, spolnoj sklonosti, jeziku, obrazovanju, društvenom položaju ili socijalnom porijeklu, uskrati ili ograniči građanska prava utvrđena međunarodnim ugovorom, ustavom, zakonom, drugim propisom ili općim aktom u Federaciji, ili ko na osnovu takve razlike ili pripadnosti ili kojeg drugog položaja daje pojedincima neopravdane povlastice ili pogodnosti, kaznit će se kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina.” Član 161., u stavovima 1. i 3., Krivičnog zakona Federacije Bosne i Hercegovine određuje da “(1) Ko javno izaziva ili raspaljuje narodnosnu, rasnu ili vjersku mržnju, razdor ili netrpeljivost među konstitutivnim narodima i ostalima koji žive u Federaciji, kaznit će se kaznom zatvora od jedne do pet godina”, odnosno, kaznom zatvora od jedne do osam godina kazniće se “(3) (...) ko krivično djelo iz stava 1. ovog člana učini zloupotrebom položaja ili ovlaštenja, ili ako je zbog tog djela došlo do nereda, nasilja ili drugih teških posljedica za zajednički život

⁴³ Krivični zakon Bosne i Hercegovine – http://www.tuzilastvobih.gov.ba/files/docs/Krivicni_zakon_BiH_-_konsolidacija_2015_40_15.pdf (Pregled web-stranice izvršen dana 10.05.2017.)

⁴⁴ Krivični zakon Federacije BiH – http://ft-fbih.pravosudje.ba/vstv/faces/pdfservlet.jsessionid=fa629c794a1f38c53cba54c9e55c6ab1e8553b95930a17c4bebc0debd3d492f1.e34TbxyRbNiRb40Lbx0LbhqRa38Te0?p_id_doc=6779 (Pregled web-stranice izvršen dana 10.05.2017.)

konstitutivnih naroda i ostalih koji žive u Federaciji.” Na kraju, Krivični zakon Federacije Bosne i Hercegovine, u članu 351. stav 1., predviđa da će se “Odgovorna osoba u organu vlasti ili pravnoj osobi ili drugim institucijama u Federaciji koja ne postupi po pravomoćnoj odluci suda u Federaciji, kazniti novčanom kaznom ili kaznom zatvora do tri godine.”

4. Osnivanje nove “dvije škole pod jednim krovom” u Srednjobosanskom kantonu: Studija slučaja Jajce

Bez obzira na izloženo međunarodno pravo ljudskih prava i obaveze države, na europsko pravo ljudskih prava i aspiracije Bosne i Hercegovine za članstvo u Europskoj uniji, na unutrašnji ustavni i zakonski okvir Bosne i Hercegovine, njenih entiteta i kantona, u Srednjobosanskom kantonu, tačnije u gradu Jajcu, ovih dana se pokušava realizirati projekat osnivanja nove “dvije škole pod jednim krovom”.

Činjenice su sljedeće:

- U Jajcu postoje dvije srednjoškolske ustanove u državnom vlasništvu: Srednja strukovna škola “Jajce” i Srednja škola “Nikola Šop”;⁴⁵
- Srednje škole u Jajcu rade po hrvatskom nastavnom planu i programu, učenici i nastavnici koriste udžbenike iz Republike Hrvatske;⁴⁶
- Prema Pravilniku Ministarstva obrazovanja, nauke, kulture i sporta Srednjobosanskog kantona, učenicima srednjih škola se, na kraju školske godine, izdaju obrazovni obrasci (razredna svjedočanstva, svjedočanstva i diplome o završnom radu na maturi, svjedočanstva o majstorskom ispitu i posebne diplome učenicima generacije), u kojima je u središnjem dijelu utisnut “tradicionalni grb naroda, kao identitet i naslijeđe jezika, pisma i naroda iz kojeg dolazi”;⁴⁷
- Učenica Srednje škole “Nikola Šop” bošnjačke nacionalnosti, H.H. iz Jajca na kraju školske 2013./2014. godine odbija prijem svjedočanstva i diplome žaleći se na

⁴⁵ <http://www.eduinfo.ba/drzavne-srednje-skole/jajce> (Pregled web-stranice izvršen dana 10.04.2017.)

⁴⁶ <http://www.tacno.net/banja-luka/djeca-jajca-između-diskriminacije-i-segregacije/> (Pregled web-stranice izvršen dana 10.04.2017.)

⁴⁷ Pravilnik o sadržaju, obliku i načinu vođenja dokumentacije, evidencije i obrazovnih isprava u srednjoj školi, *Službene novine Srednjobosanskog kantona*, broj 9/14, <http://www.mozks-ksb.ba/Dokumenti/OpciDokumenti/Pravilnik%20o%20sadržaju%20obliku%20i%20nacinu%20vođenja%20dokumentacije%20evidencije%20i%20obrazovnih%20isprava%20u%20srednjoj%20školi.pdf> (Pregled web-stranice izvršen dana 10.04.2017.)

“neustavnost obrazovnih obrazaca u čijem je središnjem djelu šahovnica, odnosno grb Hrvatske zajednice Herceg-Bosne“;⁴⁸

- U nastavu srednjih škola u Jajcu se uvodi i nacionalna grupa predmeta odnosno predmeti bosanski jezik i islamska vjeronauka;⁴⁹
- Skupština Srednjobosanskog kantona, na osnovu zaključka Vlade Srednjobosanskog kantona i pritiska roditelja bošnjačke nacionalnosti, donosi 12. jula 2016. godine Odluku o osnivanju Mješovite srednje škole “Jajce”.⁵⁰ Prema članu 2. stav 2. navedene odluke, sjedište “nove” Mješovite srednje škole “Jajce” je u zgradi Srednje škole “Nikola Šop” Jajce;
- Učenici Srednje škole “Nikola Šop” Jajce, različitih nacionalnosti, protive se razdvajanju i inicijativi za osnivanje “nove” srednje škole. Svoje stavove, uz podršku određenog broja roditelja i nastavnika, izražavaju i mirnim protestima, zahtijevajući podršku vlasti i građana Jajca;⁵¹
- Skupština Srednjobosanskog kantona, na osnovu zaključka Vlade Srednjobosanskog kantona, 20. marta 2017. godine donosi Odluku o izmjeni i dopuni Odluke o osnivanju Mješovite srednje škole “Jajce”, čime su “uklonjene i posljednje administrativne prepreke za formiranje te škole od sljedeće školske godine”;⁵²
- Učenici Srednje strukovne škole “Jajce”, različitih nacionalnosti, protive se podjelama srednjih škola i razdvajanjima učenika, zalažući se za “jedinostveni nastavni plan i program utemeljen na kvaliteti i bez isticanja nacionalnih obilježja kao najvažnijih”.⁵³ Najavljuju nove proteste i korištenje svih dozvoljenih pravnih sredstava za obustavljanje inicijative Vlade i Skupštine Srednjobosanskog kantona.⁵⁴

⁴⁸ Dio žalbe dostupan na <http://www.dnevno.hr/vijesti/regija/ucenica-odbila-svjedodzbu-zbog-grba-to-je-grb-sovinisticke-tvorevine-1012042/> (Pregled web-stranice izvršen dana 10.04.2017.)

⁴⁹ Vidi fusnotu 2.

⁵⁰ Odluka o osnivanju Mješovite srednje škole “Jajce”, *Službene novine Srednjobosanskog kantona*, broj 8/16, <http://www.ipr-project.com/vlada/sbk-broj-8.pdf> (Pregled web-stranice izvršen dana 10.04.2017.)

⁵¹ Vidi fusnotu 2.

⁵² <http://www.fena.ba/article/929173/skupstina-sbz-a-stvoreni-uvjeti-za-osnivanje-nove-srednje-skole-u-jajcu>, Službene novine Srednjobosanskog kantona sa navedenom odlukom još nisu dostupne na web-stranici Vlade Srednjobosanskog kantona (Pregled web-stranica izvršen dana 10.04.2017.)

⁵³ <http://www.bug.ba/srednjoskolci-nastavljaju-borbu-protiv-podjela-u-jajcu.html> (Pregled web-stranice izvršen dana 10.04.2017.)

⁵⁴ <http://www.jajce-online.com/nastavljaju-borbu-protiv-nove-skole-u-jajcu-necete-nas-dijeliti-ove-godine-udaramo-po-vama-svim-sredstvima/> (Pregled web-stranice izvršen dana 10.04.2017.)

Da pojednostavimo, u Jajcu osnovne škole rade po sistemu “dvije škole pod jednim krovom”, a srednje škole rade po monoetničkom planu i programu, izdajući svjedočanstva i diplome sa monoetničkim simbolima. I u osnovnim i u srednjim školama u Jajcu se krše ljudska prava djece na obrazovanje bez diskriminacije. Djeca/učenici, kojima država sistematski i u kontinuitetu krši ljudska prava i slobode, pobunili su se pozivajući se na ljudska prava. Pravo na obrazovanje i pravo na slobodu od diskriminacije djeca/učenici ali i nastavnici brane na ulici, koristeći se pravom na slobodu mirnog okupljanja i udruživanja.

S druge strane, institucije vlasti u Srednjobosanskom kantonu problem diskriminacije djece u osnovnim i srednjim školama u Jajcu pokušavaju riješiti segregacijom te iste djece. Jedan od osam kantona u Federaciji Bosne i Hercegovine koji imaju Zakon o grbu i zastavi je Srednjobosanski kanton,⁵⁵ i njegova ministarstva ne moraju da posuđuju tuđe ili koriste nezakonite grbove. Tako i Ministarstvo obrazovanja, nauke, kulture i sporta za svoje potrebe koristi zakonit grb,⁵⁶ dok za potrebe djece/učenika odnosno nastavnika i školske administracije propisuje Pravilnik⁵⁷ po kojem se koristi nezakonit i neustavan grb. Naime, Ustavni sud Federacije Bosne i Hercegovine je, rješavajući pitanje ustavnosti odredaba Ustava Kantona 10., davno presudio da “(...) Znamenja kantona ne smiju predstavljati tradicije samo jednog konstitutivnog naroda, jer je to protivno temeljnoj ideji Ustava Federacije BiH. Prema tome, grb i zastava moraju izražavati pripadnost Federaciji i kantonu. To znači da moraju sadržavati i regionalne zemljopisne karakteristike kantona (članak I. 2.). Kako su grb i zastava, u čl. 8. i 9. Ustava Hercegbosanske županije, koncipirani na način da su u njima istaknute tradicije samo jednog konstitutivnog naroda (Hrvata), u suprotnosti su sa Ustavom Federacije Bosne i Hercegovine.”⁵⁸ I umjesto da pokrene procedure ukidanja nezakonitih i neustavnih odredbi pomenutog Pravilnika, Skupština Srednjobosanskog kantona pokreće procedure za osnivanje “nove” škole. Ta ista Skupština Srednjobosanskog kantona je jedino zakonodavno tijelo u Bosni i Hercegovini koje nema sredstava za

⁵⁵ Zakon o grbu i zastavi Srednjobosanskog kantona, *Službene novine Srednjobosanskog kantona*, broj 10/02. Grb Srednjobosanskog kantona je vodoravno razdijeljen srebrnim prikazom planina Vranice i Vlašića s tri valovite plave niti ispod; zaglavlje je raskoljeno lijevo u crveno i srebrno s tri šesterokrake zvijezde u liniji, srebrnom u crvenom polju i dvije plave u bijelom; podnožje je raskoljeno desno u srebrno i zeleno s maslinovom grančicom preko oba, plavom u srebrnom polju i srebrnom u zelenom.

⁵⁶ Vidi grb na službenoj web-stranici Ministarstva obrazovanja, nauke, kulture i sporta SBK – <http://www.mozks-ksb.ba/pocetna> (Pregled web stranice izvršen dana 11.05.2017.)

⁵⁷ Vidi fusnotu 45.

⁵⁸ Presuda Ustavnog suda broj U-11/97, 20. novembar 1997. i 19. februar 1998. godine, šesti pasus obrazloženja – http://www.ustavnisudfbih.ba/hr/open_page_nw.php?!=hr&pid=158 (Pregled web-stranice izvršen dana 11.05.2017.)

pokretanje i održavanje službene web-stranice,⁵⁹ ali ima sredstva za “novu” srednju školu, odnosno novu administraciju. Ni institucije vlasti Federacije Bosne i Hercegovine i države Bosne i Hercegovine nisu bolje, jer sve ovo nijemo posmatraju, ne poduzimajući ništa da bi se konačno prekinulo kršenje prava djece na obrazovanje bez diskriminacije po bilo kojem osnovu i u bilo kojem obliku.

S treće strane, predstavnici institucija međunarodne zajednice u Bosni i Hercegovini, prvenstveno *ad hoc* i multilateralnih organizacija koje su kreatori i/ili saučesnici u kreiranju ovakvog diskriminatornog sistema obrazovanja u BiH, o čijim je nadležnostima besmisleno pisati, snažno podržavaju napore srednjoškolca u Jajcu protiv podjele škole i njihovu želju da ostanu zajedno u školskim klupama.

5. Umjesto zaključka ili kako ukinuti praksu “dvije škole pod jednim krovom”

Kršenje prava na obrazovanje bez diskriminacije je, nažalost, bosanskohercegovačka svakodnevica. Djeca/učenici u Jajcu, njihovi nastavnici i profesori u osnovnim i srednjim školama Srednjobosanskog kantona, ali i u svim ostalim kantonima na teritoriji Federacije Bosne i Hercegovine, kao i na teritoriji Republike Srpske, imaju mnogo razloga za intervenciju. Opravdano je korištenje svih raspoloživih pravnih sredstava, i na unutrašnjem i na međunarodnom planu, kako bi se takve negativne prakse obustavile.

Ali pitanja za milion konvertibilnih maraka su kako staviti tačku na sve oblike segregacije u javnim školama u Bosni i Hercegovini, kao i na sve monoetničke škole; kako pronaći rješenje za ukidanje svih slučajeva “dvije škole pod jednim krovom”, odnosno kako ih administrativno ujediniti da bi djeca/učenici i njihovi nastavnici zajedno pohađali škole; kako obezbijediti neutralno okruženje za učenje, udžbenike oslobođene od etničkih predrasuda i škole čija su imena i obilježja oslobođena od elemenata etničkih podjela; kako obezbijediti da svi nastavnici i sve školske administracije spremno prihvate izvođenje nastave u razredima čiju nastavu pohađaju ne samo djeca/učenici različitih nacionalnosti, već i djeca/učenici koji pripadaju svim etničkim grupama koje žive u Bosni i Hercegovini?

Jedan od mogućih odgovora je tako što ćemo natjerati državu, njene institucije na svim nivoima vlasti u Bosni i Hercegovini, ali i međunarodne mehanizme za promociju i zaštitu

⁵⁹ “Skupština SBK jedina u BiH nema ni internet stranicu!” – <http://www.bug.ba/bh-vlasti-jos-nisu-svjesne-moci-drustvenih-mreza-samo-rijetki-koriste-facebook-twiter.html> (Pregled web-stranice izvršen dana 11.05.2017.)

ljudskih prava da rade svoj posao, za koji primaju mnogo više od pomenutih milion konvertibilnih maraka.

Od međunarodnih mehanizama koje treba kontinuirano podsjećati na masovna i sistematska kršenja prava na obrazovanje i prava na slobodu od diskriminacije, a koji mogu razmatrati žalbe ili dopise koje podnose pojedinci koji smatraju da je određena država potpisnica prekršila njihova prava, najvažniji su:

1. Komitet Ujedinjenih nacija za ekonomska, socijalna i kulturna prava,⁶⁰ formiran 1987. godine sa mandatom vršenja monitoringa povjerenog Ekonomskom i socijalnom vijeću na osnovu Međunarodnog pakta o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima;
2. Komitet Ujedinjenih nacija za ljudska prava,⁶¹ stvoren 1976. godine s ciljem praćenja primjene Međunarodne konvencije o građanskim i političkim pravima;
3. Komitet Ujedinjenih nacija za eliminaciju rasne diskriminacije,⁶² uspostavljen još 1969. godine da bi pratio primjenu Međunarodne konvencije o ukidanju svih oblika rasne diskriminacije.

Iako, prema pravilima komunikacije sa navedenim komitetima, pojedinci moraju prethodno iscrpiti lokalne pravne lijekove uključujući i pravo na žalbu ustavnom sudu, ovaj se uslov može ublažiti kada, između ostalog, postoji dosljedna šema ili masovna kršenja ljudskih prava koja svaku mogućnost korištenja pravnog lijeka čine besmislenom, i/ili raspoloživi lijekovi očigledno ne mogu donijeti efikasno obeštećenje žrtvama. Takođe, eventualne pojedinačne žalbe i dopisi navedenim komitetima ne isključuju mogućnost paralelne komunikacije i prijava agencijama i predstavnicima Ujedinjenih nacija prisutnih u Bosni i Hercegovini. Ovo se posebno odnosi na Ured visokog komesara za ljudska prava,⁶³

⁶⁰ Kontakt informacije: Committee on Economic, Social and Cultural Rights, Human Rights Treaties Division, OHCHR, Palais Wilson - 52, Rue des Pâquis, CH-1201 Geneva (Switzerland), tel.: +41 22 917 97 03, fax: +41 22 917 90 08, e-mail: cescr@ohchr.org, poštanska adresa: UNOG-OHCHR, CH-1211 Geneva 10 (Switzerland)

⁶¹ Kontakt informacije za pojedinačne žalbe: Human Rights Committee, Petitions Team, OHCHR- United Nations Office at Geneva, 1211 Geneva 10 (Switzerland), tel.: +41 22 917 92 61, fax: + 41 22 917 9022, e-mail: tb-petitions@ohchr.org

⁶² Kontakt informacije za pojedinačne žalbe: Human Rights Treaties Division, Petitions Team, Office of the High Commissioner for Human Rights, United Nations Office at Geneva, 1211 Geneva 10 (Switzerland), tel.: +41 22 917 94 40, fax: + 41 22 917 9022, e-mail: tb-petitions@ohchr.org

⁶³ Kontakt informacije dostupne na http://ba.one.un.org/content/unct/bosnia_and_herzegovina/bs/home/un-agencies/ohchr.html (Pregled web-stranice izvršen dana 11.05.2017.)

Organizaciju ujedinjenih nacija za obrazovanje, nauku i kulturu⁶⁴ i Fond Ujedinjenih nacija za djecu.⁶⁵

Takođe, veoma je bitna redovna komunikacija, ali i podnošenje žalbi i dopisa Uredu visokog predstavnika u Bosni i Hercegovini,⁶⁶ Uredu specijalnog predstavnika Evropske unije u Bosni i Hercegovini i Delegaciji Evropske unije u Bosni i Hercegovini,⁶⁷ te Organizaciji za sigurnost i saradnju u Evropi, odnosno njenoj misiji u Bosni i Hercegovini.⁶⁸

Od lokalnih mehanizama za zaštitu ljudskih prava, na prvom mjestu se treba obraćati Instituciji ombudsmena za ljudska prava u Bosni i Hercegovini,⁶⁹ čija je nadležnost, između ostalih, da razmatra predmete koji se odnose na slabo funkcioniranje ili na povredu ljudskih prava počinjenu od strane bilo kojeg organa Bosne i Hercegovine, njenih entiteta i Brčko distrikta, a predmete formiraju na osnovu pojedinačnih žalbi pravnih ili fizičkih osoba, ili po službenoj dužnosti.

Ništa manje važno je i Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine, čiji Sektor za ljudska prava, između ostalog, treba da “pruža stručnu pomoć građanima, preduzima sve potrebne radnje u ostvarivanju i zaštiti ljudskih prava u skladu sa zakonima u oblasti zaštite ljudskih prava i međunarodnim konvencijama o ljudskim pravima i slobodama.”⁷⁰

Zatim slijedi Ministarstvo civilnih poslova Bosne i Hercegovine, čiji Sektor za obrazovanje, između ostalog, treba i da “prikuplja i analizira informacije i podatke o obrazovanju u zemlji; opslužuje savjetodavna i druga tijela formirana za obrazovanje na državnom nivou; radi na jačanju standarda obrazovanja, cjeloživotnog učenja, permanentnog stručnog usavršavanja i

⁶⁴ Kontakt informacije dostupne na http://ba.one.un.org/content/unct/bosnia_and_herzegovina/bs/home/un-agencies/unesco.html (Pregled web-stranice izvršen dana 11.05.2017.)

⁶⁵ Kontakt informacije dostupne na http://ba.one.un.org/content/unct/bosnia_and_herzegovina/bs/home/un-agencies/unicef.html (Pregled web-stranice izvršen dana 11.05.2017.)

⁶⁶ Kontakt informacije dostupne na http://www.ohr.int/?page_id=1142 (Pregled web-stranice izvršen dana 11.05.2017.)

⁶⁷ Kontakt informacije dostupne na <http://www.eubih.eu/delegacija-eu-u-bih-specijalni-predstavnik-eu-u-bih> (Pregled web-stranice izvršen dana 11.05.2017.)

⁶⁸ Kontakt informacije dostupne na <http://www.osce.org/bs/mission-to-bosnia-and-herzegovina> (Pregled web-stranice izvršen dana 11.05.2017.)

⁶⁹ Kontakt informacije dostupne na <http://www.ombudsmen.gov.ba/Default.aspx?id=13&lang=BS> (Pregled web-stranice izvršen dana 11.05.2017.)

⁷⁰ Nadležnost i kontakt informacije dostupne na http://www.mhrr.gov.ba/ljudska_prava/default.aspx?id=7&langTag=bs-BA (Pregled web-stranice izvršen dana 11.05.2017.)

obrazovanja odraslih, inkluzivnog obrazovanja i drugih elemenata kvalitetnog sistema obrazovanja.”⁷¹

Ne treba se dvoumiti za kontaktiranje, ali i slanje žalbi i dopisa na adrese ministarstva obrazovanja na entitetskim i kantonalnim nivoima, posebno na Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke,⁷² Ministarstvo obrazovanja, nauke, kulture i sporta Srednjobosanskog kantona,⁷³ te Ministarstvo obrazovanja, nauke, kulture i sporta Hercegovačko-neretvanskog kantona.⁷⁴ Upravo suprotno, treba učiniti sve da ih se natjera da u skladu sa međunarodnim pravom ljudskih prava, i ustavnim i zakonskim okvirom ljudskih prava u Bosni i Hercegovini rade svoj posao.

Na isti način treba tretirati i sve “sporne” škole, osnovne i srednje, njihovu administraciju i uprave, i svakodnevno ih pozivati na zakonit rad i usklađivanje teorije i prakse međunarodno proklamovanih ljudskih prava na lokalnom nivou.

Posebno je bitno koristiti se normama krivičnog zakonodavstva u Bosni i Hercegovini, ili preciznije krivičnim prijavama nadležnim tužilaštvima protiv odgovornih na državnom, entitetskom i lokalnom nivou, pred nedležnim sudovima širom Bosne i Hercegovine tražiti odgovornost za krivična djela povrede ravnopravnosti čovjeka i građanina; izazivanje nacionalne, rasne i vjerske mržnje, razdora i netrpeljivosti; neizvršavanje sudskih odluka; u konačnici i za nesavjestan rad u službi.⁷⁵

⁷¹ Nadležnost i kontakt informacije dostupne na http://www.mcp.gov.ba/org_jedinice/sektor_obrazovanje/nadleznosti/default.aspx?id=1997&langTag=bs-BA (Pregled web-stranice izvršen dana 11.05.2017.)

⁷² Nadležnost i kontakt informacije dostupne na <http://www.fmon.gov.ba/Index/Index> (Pregled web-stranice izvršen dana 11.05.2017.)

⁷³ Nadležnost i kontakt informacije dostupne na <http://www.mozks-ksb.ba/pocetna> (Pregled web-stranice izvršen dana 11.05.2017.)

⁷⁴ Nadležnost i kontakt informacije dostupne na <https://www.vlada-hnz-k.ba/bs/clanovi-vlade/ministarstvo-obrazovanja-nauke-kulture-i-sporta> (Pregled web-stranice izvršen dana 11.05.2017.)

⁷⁵ Krivično djelo nesavjestan rad u službi je predviđeno Krivičnim zakonom Bosne i Hercegovine, članom 224., koji glasi: “(1) Službena ili odgovorna osoba u institucijama Bosne i Hercegovine koja svjesnim kršenjem zakona, drugih propisa ili općeg akta ili propuštanjem dužnosti nadzora, očigledno nesavjesno postupi u vršenju dužnosti, pa usljed toga nastupi teža povreda prava drugog ili imovinska šteta koja prelazi iznos od 1.000 KM, kaznit će se kaznom zatvora od tri mjeseca do pet godina. (2) Ako je usljed krivičnog djela iz stava 1. ovog člana došlo do teške povrede prava drugog ili je nastupila imovinska šteta koja prelazi iznos od 10.000 KM, učinitelj će se kazniti kaznom zatvora od jedne do deset godina.”. Takođe, krivično djelo nesavjestan rad u službi je predviđeno i Krivičnim zakonom Federacije Bosne i Hercegovine, članom 224., koji glasi: “(1) Službena ili odgovorna osoba u Federaciji koja povredom zakona, drugog propisa ili općeg akta ili propuštanjem dužnosti nadzora, očito nesavjesno postupi u vršenju dužnosti, pa zbog toga pravo drugog bude teško povrijeđeno ili nastupi imovinska šteta koja prelazi 1.000 KM, kaznit će se novčanom kaznom ili kaznom zatvora do tri godine. (2) Ako je krivičnim djelom iz stava 1. ovog člana teško povrijeđeno pravo drugog ili nastupi imovinska šteta koja prelazi 10.000 KM, učinitelj će se kazniti kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina.”

Za djecu/učenike i učenice iz Jajca, njihove roditelje i nastavnike i nastavnice, u trenutku finaliziranja aktivnosti uspostavljanja nove “dvije škole pod jednim krovom“ od posebne je važnosti Ustavni sud Federacije Bosne i Hercegovine.⁷⁶ Naime, Ustavni sud Federacije Bosne i Hercegovine je, u skladu sa članom IV.C.3.10. Ustava Federacije Bosne i Hercegovine,⁷⁷ između ostalog, nadležan za ocjenu ustavnosti propisa koje je donijelo neko tijelo kantonalne vlasti (predloženog ili usvojenog). Tako se može direktno provjeriti da li je ustavna odluka o osnivanju nove “dvije škole pod jednim krovom“,⁷⁸ kao i Pravilnik o sadržaju, obliku i načinu vođenja dokumentacije, evidencije i obrazovnih isprava u srednjoj školi.⁷⁹ Ovlašteni podnosioci zahtjeva za ocjenu ustavnosti Ustavnom sudu Federacije BiH su premijer Federacije Bosne i Hercegovine ili organ kantona ovlašten da predstavlja i zastupa kanton, u konkretnom slučaju predsjednik Skupštine Srednjobosanskog kantona ili predsjednik Vlade Srednjobosanskog kantona. Tako se i lista potrebnih kontakata za komunikaciju odnosno žalbe i dopise dopunjava sa premijerom Federacije Bosne i Hercegovine, predsjednikom Skupštine ili predsjednikom Vlade Srednjobosanskog kantona.⁸⁰ Za drugi mogući odgovor na pitanja za million dolara s početka ovog završnog djela teksta, a s obzirom da je administrativna i sudska pravda spora, vratiću se na esej *Pobunite se*.⁸¹ U eseju, francuski pacifist, diplomata, preživjeli logoraš, vječiti optimist i aktivist, Stephane Hessel, opravdano uviđa da je beznadežno pasivno iščekivati bolju budućnost, jer rijetko koja budućnost slučajno dolazi. Istovremeno, šalje i poruku mladima širom svijeta, a ja se usuđujem i dodati,⁸² posebno mladima u Bosni i Hercegovini: “Onima koji i koje će izgraditi 21. stoljeće, s ljubavlju poručujemo: STVARATI ZNAČI ODUPRIJETI SE, ODUPRIJETI SE ZNAČI STVARATI.”⁸³

⁷⁶ Posjetiti: <http://ustavisudfbih.ba/bs/index.php>

⁷⁷ Vidi fusnotu 20. ovog teksta.

⁷⁸ Odluka o osnivanju Mješovite srednje škole “Jajce”, *Službene novine Srednjobosanskog kantona*, broj 8/16, <http://www.ipr-project.com/vlada/sbk-broj-8.pdf> (Pregled web-stranice izvršen dana 11.04.2017.)

⁷⁹ Pravilnik o sadržaju, obliku i načinu vođenja dokumentacije, evidencije i obrazovnih isprava u srednjoj školi, *Službene novine Srednjobosanskog kantona*, broj 9/14, <http://www.mozks-ksb.ba/Dokumenti/OpciDokumenti/Pravilnik%20o%20sadrzaju%20obliku%20i%20nacinu%20vodenja%20dokumentacije%20evidencije%20i%20obrazovnih%20isprava%20u%20srednjoj%20skoli.pdf> (Pregled web-stranice izvršen dana 11.04.2017.)

⁸⁰ Kabinet premijera Federacije Bosne i Hercegovine, Alipašina 41, Sarajevo, telefon: +387 33 650 457, fax: +387 33 664 816; Kabinet premijera Srednjobosanskog kantona: Stanična 43, Travnik, e-mail: premsbk@bih.net.ba, +387 30 511 578.

⁸¹ Vidi fusnotu 2. ovog teksta.

⁸² *Kako se boriti, 198 metoda nenasilne borbe*, <http://www.6yka.com/novost/3784/198-metoda-nenasilne-borbe> (Pregled web-stranice izvršen dana 11.05.2017.)

⁸³ Stephane Hessel, *Pobunite se!*, Zagreb: V.B.Z., 2011., str. 7.